

و جعلنا من الماء كل شيء حي

دانشگاه علامه طباطبائی

دانشکده حقوق و علوم سیاسی

پایان نامه جهت دریافت درجه کارشناسی ارشد

رشته حقوق بشر

موضوع :

حق بر آب از دیدگاه حقوق بین الملل بشر

استاد راهنما:

دکتر حسین شریفی طراز کوهی

۱۳۸۸ / ۳ / ۲

استاد مشاور:

دکتر سید قاسم زمانی

انجمن هیات مدیران
شعبه مرکزی

نگارش:

محمدرضا توکلی

سال تحصیلی ۸۷ - ۸۶

۱۲۹۰۵۳

آب را گل نکنیم

آب را گل نکنیم:
درفرودست انگار، کفتری می خورد آب.
یا که در بیشه ی دور، سیره ای پر می شوید
یا در آبادی، کوزه ای پر می گردد.
آب را گل نکنیم:
شاید این آب روان، می رود پای سپیداری، تا فرو شوید اندوه دلی.
دست درویشی شاید، نان خشکیده فرو برده در آب.
زن زیبایی آمد لب رود،
آب را گل نکنیم:
روی زیبا دو برابر شده است.
چه گوارا این آب!
چه زلال این رود!
مردم بالادست، چه صفایی دارند!
چشمه هاشان جوشان، گاوهاشان شیرافشان باد!
من ندیدم دهشان،
بی گمان پای چپرهایشان جا پای خداست.
ماهتاب آن جا، می کند روشن پهنای کلام.
بی گمان در ده بالادست، چینه ها کوتاه است.
مردمش می دانند، که شقایق چه گلی است.
بی گمان آن جا آبی، آبی است.
غنچه بی می شکفتد، اهل ده باخبرند.
چه دهی باید باشد!
کوچه باغش پر موسیقی باد!
مردمان سر رود، آب را می فهمند.
گل نکردندش، ما نیز
آب را گل نکنیم.

قبل از هر سخنی بر خود فرض می‌دانم تا از کلیه اساتید و بزرگان آنی که حقیر را در انجام این تحقیق یاری نمودند، تشکر نمایم؛

به ویژه از استاد محترم جناب آقای دکتر و اساتیب استاد و اور این پایان نامه،

استاد فرزانه جناب آقای دکتر زمانی استاد مشاور پایان نامه،

و استاد گرانمایه جناب آقای دکتر شریفی طراز کوهی استاد راهنما که با حوصله و دقت پایان نامه را مطالعه نموده اند و مرا از راه‌های نامی خویش چه در دوره تحصیل و چه در انجام این تحقیق بهره‌مند نمودند تشکر و افر دارم؛

همچنین از کلیه دوستان و دانشجو که به طرق مختلف مرهون محبت هایشان بوده‌ام، سپاسگزاری می‌نمایم.

تقدیم بہ یونندگان راہ حقوق بشر

فهرست مطالب

۵	بیان مساله
۲۱	پرسش های تحقیق
۲۱	پرسش اصلی:
۲۱	پرسش فرعی:
۲۱	فرضیه ها:
۲۱	فرضیه اصلی:
۲۱	فرضیه مکمل:
۲۳	سوابق تحقیق
۲۶	هدف تحقیق:
۲۷	تعریف مفاهیم
۲۸	سازماندهی تحقیق
۳۰	فصل نخست
۳۰	مبانی حق بر آب
۳۲	بخش نخست: مفهوم و عناصر تشکیل دهنده حق بر آب
۳۳	گفتار نخست: مفهوم حق بر آب
۳۶	گفتار دوم: عناصر تشکیل دهنده حق بر آب
۳۷	بند نخست: فراهم بودن (Availability)
۳۸	بند دوم: کیفیت
۳۸	بند سوم: قابلیت دسترسی (accessibility)
۳۹	الف) قابلیت دسترسی فیزیکی
۳۹	ب) قابلیت دسترسی اقتصادی
۴۰	ج) عدم تبعیض
۴۱	د) قابلیت دسترسی به اطلاعات
۴۲	نخست) فرض علنی بودن
۴۲	دوم) استثنائات محدود و معین

- ۴۲..... سوم) وجود یک سازوکار مفید و کارآمد تجدیدنظر
- ۴۳..... بخش دوم: مبانی حقوقی حق بر آب
- ۴۳..... گفتار نخست: اسناد بین المللی الزام آور جهانی
- ۴۴..... بند نخست: منشور ملل متحد
- ۴۵..... بند دوم: میثاق بین المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
- ۴۹..... بند سوم: میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی
- ۵۱..... بند چهارم: کنوانسیون راجع به منع هر گونه تبعیض علیه زنان
- ۵۲..... بند پنجم: کنوانسیون حقوق کودک
- ۵۲..... بند ششم: کنوانسیون های چهارگانه ژنو ۱۹۴۹ و پروتکل های الحاقی (۱۹۷۷)
- ۵۴..... الف: کنوانسیون سوم ژنو ۱۹۴۹ در مورد رفتار با اسیران جنگی
- ب: کنوانسیون چهارم ژنو (۱۹۴۹) در رابطه با حمایت از غیر نظامیان در زمان جنگ
- ۵۵.....
- ۵۵..... ج: پروتکل های الحاقی شماره ۱ و ۲ (۱۹۷۷)
- ۵۶..... گفتار دوم: اسناد بین المللی الزام آور منطقه ای
- ۵۷..... بند نخست: معاهده امریکایی حقوق بشر
- ۵۸..... بند دوم: منشور آفریقایی حقوق بشر
- ۵۹..... گفتار سوم: اسناد بین المللی غیر الزام آور جهانی
- ۵۹..... بند نخست: اعلامیه جهانی حقوق بشر
- ۶۰..... بند دوم: اعلامیه حق بر توسعه
- ۶۱..... بند سوم: اسناد جهانی مربوط به محیط زیست
- ۶۱..... الف: اعلامیه استکهلم
- ۶۲..... ب: برنامه عمل ماردل پلاتا
- ۶۳..... ج: بیانیه دویلین
- ۶۴..... د: دستور کار ۲۱ (Agenda 21)
- ۶۵..... ه: اعلامیه هزاره و اعلامیه سیاسی ژوهانسبورگ
- ۶۶..... ۲- بیانیه دهلی نو (۱۹۹۰)
- ۶۷..... ۳- بیانیه و برنامه ی عمل پکن

۶۸.....	گفتار چهارم: اسناد بین‌المللی غیر الزام آور منطقه ای
۶۸.....	بند نخست: قطعنامه شورای اروپایی حقوق محیط زیست در خصوص آب
۶۸.....	بند دوم: پروتکل ECE در خصوص آب و سلامتی
۶۹.....	گفتار پنجم: حقوق بین‌الملل عرفی
۷۱.....	گفتار ششم: رویه ارکان قضایی و شبه قضایی
۷۲.....	بند نخست: حق بر داشتن مسکن
۷۴.....	بند دوم: حق بر مالکیت
۷۴.....	بند سوم: حق بر سلامتی و محیط زیست سالم
۷۸.....	فصل دوم:
۷۸.....	آثار حق بر آب به منزله یک حق بشری
۸۰.....	بخش نخست: تعهدات دولتها در رابطه با حق بر آب
۸۳.....	گفتار نخست: حمایت خاص از حق بر آب
۸۴.....	گفتار دوم: احترام به حقوق دیگران
۸۵.....	گفتار سوم: ایجاد سیستم نهادینه اساسی برای تحقق حقوق و تعهد به رعایت
۸۶.....	گفتار چهارم: حمایت از حقوق و پیش‌گیری از نقض
۸۸.....	گفتار پنجم: تامین کالا و خدمات برای استیفای حقوق
۸۸.....	گفتار ششم: تعهد به اجرای حق بر آب در سطح ملی
۹۵.....	گفتار هفتم: تعهد به اجرا و ارتقای حقوق
۱۰۳.....	بخش دوم: تعهدات عاملان غیر از دولتها
۱۰۳.....	گفتار اول سازمانهای بین‌المللی
۱۰۴.....	گفتار دوم سازمانهای غیر دولتی
۱۰۶.....	فصل سوم:
۱۰۶.....	نقض تعهدات مربوط به حق بر آب و مسوولیت بین‌المللی دولت‌ها
۱۰۹.....	بخش نخست: نقض تعهدات مربوط به حق بر آب و قابلیت دادرسی
۱۰۹.....	گفتار نخست: موارد نقض تعهدات مربوط به حق بر آب
۱۱۲.....	گفتار دوم: قابلیت دادرسی حقوق اقتصادی و اجتماعی

۱۲۰	بخش دوم: شیوه های جبران خسارت
۱۲۱	گفتار نخست: اعاده به وضع سابق
۱۲۵	گفتار دوم: پرداخت غرامت (Compensation)
۱۳۰	گفتار سوم: جلب رضایت زیان دیده
۱۳۱	گفتار چهارم: مساعدت و ترمیم
۱۳۳	نتیجه گیری و پیشنهادات
۱۳۵	پیشنهادها:
۱۴۷	فهرست منابع و مآخذ
۱۴۷	الف) منابع فارسی:
۱۴۷	□ کتاب ها
۱۴۸	□□ مقالات
۱۴۸	□□□ پایان نامه ها
۱۴۹	ب) منابع انگلیسی

بیان مساله

جامعه جهانی از نیمه دوم قرن گذشته توجه خاصی به مسایل مربوط به منابع طبیعی و محیط زیست نمود و در واقع وارد دوره ای به نام عصر اکولوژی¹ شد. از جمله این مسایل، که به منابع طبیعی مربوط می شود، مقوله آب به طور عام و آب شیرین و به تبع آن آب آشامیدنی به طور خاص است. همین توجه خاص نشان دهنده اهمیت آب می باشد. به طور مسلم، اهمیت آب به عنوان منبع ضروری حیات در کره زمین بر همگان روشن است. بدون آب اساساً حیات متصور نیست. از دهه های اخیر مصرف آب شیرین و همچنین مصرف آب در تمامی بخش ها، اعم از کشاورزی و صنعتی و مصارف شهری، در حال گسترش است. خشک سالی گسترده، تخریب تدریجی و آلودگی شدید منابع آب شیرین در بسیاری از نقاط جهان همراه با تخطی شدید از ضوابط و مقررات و فعالیت های نامناسب، تدوین و اجرای طرح های هماهنگ راجع به منابع آب در چارچوب حقوق بین الملل و حقوق بین الملل بشر را می طلبد.

باید گفت، نه تنها در طول دهه های اخیر، بلکه همواره مساله آب مورد توجه بشر بوده است و در طول تاریخ، پیدایش و سقوط تمدن ها با دسترسی به آب و مدیریت آن مرتبط بوده است. اهمیت آب و تدوین مقرراتی ناظر بر آن کم نشده است، بلکه روز به روز افزونی پیدا می کند. حقوق بین الملل راجع به آب از طریق تلاش های متعددی به منظور

¹ اکولوژی شاخه ای از علم است که به بررسی عادت و طرز زندگی موجودات و رابطه آنها با محیط می پردازد. در فارسی آن بوم شناسی نیز می گویند. بنگرید به:

رسیدگی به درگیری های فرامرزی توسعه پیدا کرده است.^۱ مطالعه و تحلیل حقوق بین الملل معاصر در مورد آب منجر به تعیین سه اصل اساسی حقوق بین الملل آب^۲ منجر شد: اصل بهره برداری منصفانه و معقول؛ اصل عدم خسارت؛ و اصل همکاری.^۳

"در سال ۱۹۶۸ شورای اروپا^۴، به عنوان یک سازمان منطقه ای، منشور اروپایی آب (European Charter of Water)^۵ را تصویب کرد. این منشور یک سند غیرالزام آور و از جمله اولین اسناد بین المللی در رابطه با محیط زیست به حساب می آید."^۶ آلودگی آب نمونه بارزی از مشکلات محیط زیست بین المللی است، رودها و آبیگرهای مهم مشترک که اغلب به عنوان منابع طبیعی تقسیم شده بین دو یا چند کشور می باشند و بالقوه می توانند

^۱ در خصوص مطالعات جامع و کامل در مورد حقوق بین الملل معاصر در مورد آب بنگرید:

Stephen McCaffrey, **The Law of International Watercourses, Non-Navigational Uses**, New York, Oxford University Press, 2001.

www.internationalwaterlaw.org.

^۲ حقوق بین الملل آب را می توان مجموعه قواعد و مقررات حقوق بین الملل آب دانست که در مورد تقسیم آب، بهره برداری از آن و شیوه ی دسترسی به آب اعمال می شوند. این قواعد ممکن است جنبه معاهده ای و یا عرفی داشته باشند. برخی دیگر نیز ممکن است در رویه قضایی یا ارکان شبه قضایی وجود داشته باشد.

^۳ Antoinette Hildering, **International Law, Sustainable Development and Water Management**, Eburon Publishers, 2004, p. 56.

^۴ در مورد شورای اروپا به طور کلی بنگرید به:

<http://www.coe.int/>

^۵ در خصوص این منشور به طور کلی بنگرید به:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/øed/dok/NOU-er/1994/NOU-1994-12/40.html?id=139533>

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=231615&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864>

^۶ - لوتار، گوندلینگ و همکاران، حقوق محیط زیست، ترجمه حسن حبیبی (تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۷۹)، ص

عامل برخوردارهایی بین کشورها باشند. اهمیت مقوله آب به حدی است که شاید بتوان گفت علل عمده برخوردهای بین المللی در قرن ۲۱ ناشی از مساله آب خواهد بود.^۱

منابع آب اغلب منابع مشترکند، بسیاری از منابع آب شیرین بین دو یا چند دولت مشترکند. حداقل ۲۱۴ حوزه رودخانه بین چند ملیت قرار دارند که تعداد ۱۵۵ رودخانه مشترک بین دو کشور، ۳۶ رودخانه در میان ۳ کشور و ۲۳ رودخانه در میان ۴ تا ۱۲ کشور واقع هستند. ۲۶۱ رودخانه دارای حوزه آبریز بین المللی هستند. نزدیک به ۵۰ کشور که بالغ بر ۷۵٪ یا بیشتر تمام مناطق شان در داخل حوزه های رودخانه های بین المللی واقع شده اند و به موجب یک برآورد ۳۵ تا ۴۰ درصد از جمعیت جهان در این حوزه ها زندگی می کنند.^۲

با توجه به رشد فزاینده جمعیت بشری و گسترش صنعت و تکنولوژی از یک طرف و آلودگیهای مفرط ناشی از همان رشد جمعیت و صنعت از طرف دیگر و گسترش فرهنگ بهداشت عمومی همه باعث میشود که به مقوله آب شیرین چه در عرصه بین المللی و چه در عرصه داخلی توجه ویژه ای مبذول گردد.

نظریه ارتباط تنگاتنگ آب با بسیاری از حقوق اساسی بشر از جمله حق حیات،^۳ حق بر سلامتی^۴ و ... که از حقوق اولیه و غیرقابل انکار بشری می باشد و با توجه به جایگاه این

¹ Antoinette Hildering, op. cit, p. 56.

² As quoted in th Website of World Meteorological Organization: <http://www.wmo.ch/>
³ در این خصوص به طور کلی بنگرید به: سید محمد قاری سید فاطمی، حقوق بشر در جهان معاصر، دفتر اول، تهران، مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۲.

⁴ generally <http://academic.udayton.edu/health/07HumanRights/health.htm>

ماده در حقوق محیط زیست به عنوان یکی از مصادیق نسل سوم حقوق بشر^۱ مطالعه و بررسی این مساله از دیدگاه حقوق بین الملل بشر برجسته می گردد. از طرف دیگر حق بر توسعه^۲ که خود از مصادیق حقوق نسل سوم می باشد ارتباط تنگاتنگ با مساله آب بطور عام و آب شیرین بطور خاص دارد؛ چرا که یکی از پایه های توسعه پایدار^۳ حفظ محیط زیست و دسترسی مطمئن به آب است لذا هرچند که در ابتدا به نظر می رسد مساله آب یک مقوله زیست محیطی باشد اما عملاً در هر سه نسل حقوق بشر جایگاه ویژه ای دارد. چه آمارهای بسیار نگران کننده از عدم دسترسی مردم کشورهای در حال توسعه به آب آشامیدنی سالم و مرگ و میرهای ناشی از آن بیماریهای حاصل از مصرف آب آلوده و عدم وجود امکانات اقتصادی و تکنولوژی در کشورهای توسعه نیافته به منظور تامین آب شرب مناسب به خوبی بیانگر این موضوع می باشد.^۴ وجود چندین کشور در حال توسعه دارای منابع با آب فراوان اما با کیفیت نازل و در نتیجه وجود مشکل آب آشامیدنی در این کشورها به خوبی رابطه توسعه و حق بر آب را نشان می دهد. لذا با توجه به توضیحات فوق از یک

^۱ در خصوص بحثهای تفصیلی مربوط به حقوق بشر مراجعه شود به: محمد علی موحد، در هوای حق و عدالت (از حقوق طبیعی تا حقوق بشر)، چاپ دوم، تهران، نشر کارنامه، ۱۳۸۱ و سید محمد قاری سید فاطمی، حقوق بشر در جهان معاصر، پیشین.

^۲ به طور کلی بنگرید به:

Russel Lawrence Barsh, The Right to Development as a Human Right: Results of the Global Consultation, text available at:

<<http://www.ciesin.org/docs/010-152/010-152.html>>

Arjun Sengupta, The Right to Development as a Human Right, text available at:

<http://www.hsph.harvard.edu/fxbcenter/FXBC_WP7--Sengupta.pdf>

^۳ در مورد توسعه پایدار بنگرید به:

<http://www.un.org/esa/sustdev/>

http://en.wikipedia.org/wiki/Sustainable_development

<http://www.iisd.org/sd/>

^۴ <http://www.unchs.org/>

طرف و نقش بسیار خطرناکی را که آلودگی آب های شیرین در تخریب خاک، محیط زیست رودخانه ها و دریاچه ها می تواند ایفا نماید از طرف دیگر اهمیت مطالعات گسترده در این عرصه را نشان می دهد. آن چه تا کنون بیان شد نشانگر این است که آب شیرین یک مقوله چند بعدی از منظر حقوق بشر می باشد.

در مجموع باید گفت آب یک منبع محدود طبیعی و منفعت عمومی اساسی برای حیات و سلامتی است. حق انسانی بر آب برای جریان یک زندگی با احترام به کرامت انسانی لازم و ضروری است. این در واقع پیش شرط تحقق دیگر حقوق انسانی است. همان گونه که در ادامه خواهیم دید، ما همواره با انکار حق بر آب به طور گسترده در کشورهای در حال توسعه و همچنین توسعه یافته رو به رو هستیم. بیش از یک میلیارد نفر فاقد دسترسی به عرضه اساسی آب هستند، در حالی که چندین میلیارد نفر دسترسی به بهداشت کافی ندارند که خود سبب اصلی آلودگی آب و بیماری های مرتبط با آب است.¹ آلودگی مستمر آب، کاهش منابع و توزیع نابرابر آب فقر موجود را تشدید می کند. کشورهای طرف باید اقدامات کارآمدی را به منظور تحقق حق دسترسی بر آب، به نحوی که در این نظریه تفسیری بیان شده، بدون تبعیض، اتخاذ نمایند.

آب از ضروریات اساسی در زندگی است؛ نه تنها برای محیط زیست و سیستم های حمایت کننده زندگی آن ضرورت دارد، بلکه دسترسی به آب شیرین اثر زیادی بر موجودیت و کرامت ذاتی انسان می گذارد. در بسیاری از موارد آب جایگزینی ندارد و همین ویژگی،

¹ بنگرید به:

WHO, *The Global Water Supply and Sanitation Assessment 2000*, Geneva, 2000, p.1.

آب را از دیگر منابع طبیعی نظیر نفت متمایز می سازد. مطلوب آن است که آب به لحاظ کمی و کیفی در دسترس باشد تا همه مردم و نیز کل کره زمین آن را در اختیار داشته باشند.

بر طبق گزارش توسعه آب جهان (WWDR) ۱/۱ میلیارد نفر از دسترسی به آب آشامیدنی پاکیزه و مناسب و ۲/۴ میلیارد نفر از دسترسی به بهداشت مناسب محروم هستند. افزون بر آن حدود نیمی از رودخانه ها و دریاچه های سیاره ما به طور نگران کننده ای آلوده هستند. مناطق مرطوب زمین در حال ناپدید شدن است و سفره های آب زیرزمینی مهم در معرض بهره برداری بیش از حد مجاز قرار دارند.

منابع آب شیرین تنها بخش کوچکی از آب های جهان را تشکیل می دهند. به دلیل عواملی نظیر افزایش جمعیت، شهر نشینی و افزایش مصرف سرانه آب شکاف میان تدارک آبی و نیاز آبی از قرن گذشته در حال عمیق تر شدن است. به علاوه، مقدار آب شیرین به علت آسفالت کردن و صدمه زدن به محل های مسکونی در حال کاهش است. در هر دو حالت آب بسیاری به جای این که در خاک نفوذ کند یا جذب گیاهان و جانوران شود، به دریاها می ریزد و به نوبه خود مساله افزایش سطح آب دریاها را نیز پدید می آورد.

راه حل های فنی نظیر نمک زدایی نیز با توجه به محدودیت های مالی و انرژی، چندان چاره ساز و مقرون به صرفه نیست. محدودیت آب شیرین و توزیع نابرابر آب در زمان و مکان باعث مشکلات جهانی حادی شده است. دسترسی به آب در نواحی مختلف از حد فراوانی تا محدودیت در نوسان است. برای نشان دادن توزیع نامتوازن آب در دسترس باید گفت که با توجه به این که یک چهارم مردم کره زمین که در کشور چین زندگی می کنند،

فقط شش درصد آب شیرین جهان در این کشور قرار دارد. آب به ویژه در خاورمیانه اندک است. در این منطقه مردم شدیداً به آب های زیر زمینی وابسته هستند. علاوه بر آن منابع آب زیرزمینی در شبه جزیره عربستان جایی که استخراج سه برابر جایگزینی است و در اسرائیل که استخراج بیش از حد مجاز وجود دارد؛ نا چیز است. همچنین برآورد شده است که اسرائیل از کرانه باختری چهار برابر بیشتر از عربها در همان ناحیه برداشت می کند؛ این وضعیت سخت آب را به عنوان بخشی از تنشهای سیاسی و به ویژه بحث های مربوط به صلح قرار داده است.^۱

آب همچنین می تواند زندگی مردم را تهدید کند (مثلاً از طریق سیل). بر اساس گزارش توسعه آب جهانی بین سال های ۱۹۹۱ و ۲۰۰۰ بیش از ۶۶۵۰۰۰ نفر مردم در ۲۵۵۷ واقعه طبیعی که نود درصد آن مربوط به آب بود، کشته شدند. ۹۷ درصد این قربانیان از کشورهای در حال توسعه بودند. به علاوه دور بودن منابع آبی از محل زندگی انسان ها مساله حمل آب را مطرح می نماید که خود عامل هدر رفتن آب می شود. دیگر عوامل که بحران های آبی را ایجاد می نمایند شامل جمعیت، استخراج بی رویه منابع آبی، ضعف مدیریت و عدم همکاری می باشد.^۲

در جایی که دسترسی به آب مناسب از نظر کمی و کیفی وجود ندارد، استفاده های متفاوت از آب شیرین توسط طرف های مختلف باعث رقابت در منافع، حقوق و تعهدات در سطوح محلی و نیز جهانی شده است. برای نمونه، تهیه و تدارک آب آشامیدنی و بهداشت

^۱ لوتار، گوندلینگ و همکاران، حقوق محیط زیست، ترجمه حسن حبیبی، تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۷۹

^۲ www.iucn.org

توسط دولت برای همه جمعیت کشورش - تحت اوضاع و احوال خاص - می تواند او را به سمت کاهش آب برای کشاورزی و در نتیجه کاهش غذا سوق دهد. همچنین آب مورد استفاده در کشاورزی و صنعت باعث آلودگی آب آشامیدنی و محیط زیست می شود. به عنوان مثال دریاچه چاد عمدتاً به دلیل آبیاری از سال ۱۹۶۰ نابود شد. منازعات بین ملل ، نیازهای اساسی در کوتاه مدت و توسعه اقتصادی در بلند مدت بار سنگینی را بردوش کشورهای در حال توسعه قرار می دهد. ملاحظات توسعه اقتصادی ملی بلند مدت بر روی پروژه های توسعه کلان اثر گذاشته و به نوبه خود مشکلات آبی کوتاه مدت گروه های مورد حمایت را تهدید می نماید.

تفکیک آثار تنشهای آبی در خصوص گروه های مختلف مردم در محدوده دولت ها به کشورهای در حال توسعه محدود نمی شود. در هر دو گروه کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه مشکلات آبی به طور نامتناسبی بر روی گروه های جمعیتی اثر می گذارد. به علاوه مردم فقیر آسیب پذیرترین گروه در مقابل بلاهایی نظیر خشکسالی و سیل ها و پیامدهای ناشی از آلودگی و مصرف بی رویه هستند. نه تنها این وضعیت به سمت افزایش فقر هدایت می شود بلکه به سمت خسارت های جدی زیست محیطی نیز می رود. رابطه بین دسترسی به آب و مالکیت زمین دسترسی اقشار آسیب پذیر را به آب مشکل می کند. فقر اغلب دلالت بر عدم نفوذ و تبعیض دارد. چنین مشکلاتی مستلزم پاسخگویی در سطوح جوامع مدنی ملی و بین المللی است. آنها در افزایش آگاهی های مورد نیاز برای دسترسی به توسعه پایدار مشارکت نموده اند. توسعه پایدار به قسمتی از دغدغه های جهانی در خصوص بحران های آبی تبدیل شده است.

در اجلاس هزاره ملل متحد در سال ۲۰۰۰ و اجلاس جهانی در خصوص توسعه پایدار در سال ۲۰۰۲ در ژوهانسبورگ آب به عنوان یکی از دغدغه های اصلی جهانی تعیین گردید. این انعکاس تایید بین المللی مساله آب جهانی است که از چندین دهه قبل آغاز شده بود.

در سال ۱۹۷۲ کنفرانس استکهلم و اعلامیه مربوط به آن به نگرانی های بین المللی در خصوص موضوعاتی اشاره نمود که اکنون تحت عنوان توسعه پایدار مطرح است. نخستین کنفرانس جهانی در خصوص آب در ماردل پلاتا در سال ۱۹۷۷ صورت پذیرفت. بعد از آن دوره ۱۹۸۱ تا ۱۹۹۰ به عنوان دهه بین المللی آب آشامیدنی و بهداشت نام گرفت. در ژانویه ۱۹۹۲ یک کنفرانس در دوبلین برگزار گردید که نتیجه آن پذیرش بیانیه دوبلین بود. توسعه پایدار و منابع آب شیرین در سطح جهانی در سال ۱۹۹۲ در کنفرانس ملل متحد در خصوص محیط زیست و توسعه در ریودوژانیرو مورد بحث بیشتری قرار گرفت. دولت های شرکت کننده خود را به اهداف توسعه پایدار در اعلامیه ریو در خصوص محیط زیست و توسعه و نیز اجرای دستور کار ۲۱ که آن نیز در کنفرانس ملل متحد محیط زیست و توسعه پذیرفته شد، متعهد نمودند.

اسناد کنفرانس ملل متحد در خصوص محیط زیست و توسعه پیچیدگی توسعه پایدار منابع آب شیرین را با تاکید بر ضرورت متعادل نموده است. بسیاری از منابع فصل ۱۸ دستور کار ۲۱ در مورد حفاظت از کیفیت و تدارک منابع آبی یک چارچوب سیاستگذاری در خصوص منابع آب شیرین را ارائه می دهد، منعکس می سازد.

برنامه عمران ملل متحد در یکی از مطالعات خود گزارشی را ارائه می دهد که خلاصه قسمتی از آن به خوبی شرایط ویژه حاضر را در زمینه آب شیرین بیان می کند¹:

...تغییرات شدید عوامل زیست محیطی و اجتماعی موضوع آب به عنوان یک حق بشری را بسیار جدی نموده است.

سال بین المللی آب شیرین در زمان مهمی مطرح می گردد، همراه با موفقیت رهبران جهان در اهداف کلیدی به منظور مقابله با مشکلات آبی و بهداشت برای ۱/۲ میلیارد مردمی که از دسترسی به آب آشامیدنی سالم محروم هستند و ۲/۴ میلیارد نفری که فاقد بهداشت مناسب هستند.

در مواجهه با وضعیت آب و هوایی نامعین آینده و افزایش گسترده جمعیت یک نگرانی واقعی وجود دارد. آلودگی مداوم، مصرف و توزیع نابرابر آب عامل افزودنی فقر موجود است. در دهه گذشته تعداد خشکسالی ها و سیل ها به طور دردناکی افزایش یافته است چرا که شرایط زیست محیطی بدتر شده است و آب و هوای زمین به طور مداوم به دلیل افزایش پخش گازهای گلخانه ای تغییر می کند.

بعضی از عوامل اصلی که دارای اثر مخرب بر منابع آبی هستند به شرح زیر است:

۱- افزایش جمعیت جهان

جمعیت جهان با نرخ شدید از ۲/۵ میلیارد نفر در سال ۱۹۵۰ به بیش از ۶/۱ میلیارد نفر تا امروز افزایش یافته است. هنوز نسبت منابع آبی جدید برای هر نفر تا ۵۸٪ کاهش دارد. یک

¹IUCN, The World Conservation Union, 2004, Paper No.51

مطالعه به وسیله بخش جمعیت سازمان ملل متحد ارائه گردید که می گوید: تعداد مردم جهان به احتمال قوی تا ۵۰ سال آینده به ۹/۳ میلیارد نفر می رسد البته با یک افزایش شدید برای آسیا و آفریقا. همچنان که جمعیت افزایش می یابد منابع آبی بیشتر و بیشتر دچار تنش شده و موضوع آب مناسب نیز به یک مسئله بحرانی تبدیل می گردد.

۲- افزایش مصرف سرانه آب

آبیاری از ۵۰ میلیارد هکتار در آغاز قرن به ۲۶۷ میلیون هکتار تا امروز افزایش یافته است. اینها و سایر عوامل شامل صنعتی شدن موجب افزایش نزدیک به ۷ برابر در برداشت (استفاده) از آب شیرین شدند. استفاده سالانه جهانی آب توسط صنعت انتظار می رود که به دلیل توسعه سریع صنعتی کشورهای در حال توسعه افزایش یابد. اگر مصرف سرانه منابع آبی با همان نرخ رشد خود ادامه یابد، در ظرف ۲۵ سال آینده ۹۰٪ کل آب شیرین توسط انسان مصرف میشود و فقط ۱۰٪ برای سایر موجودات زنده باقی می ماند. این جهت گیری هشداردهنده در رابطه با جمعیت رویه افزایش جهان یک وضعیت بحرانی نگران کننده برای آینده پیش بینی می نماید.

۳- عدم مدیریت آب

«بحران آب اساساً یک بحران حکمرانی است» فقدان مؤسسات آبی مناسب، ساختارهای سازمانی بخشی و انحراف مفرط منابع عمومی برای اهداف شخصی، مدیریت موثر تدارک آب را به عقب می اندازد. آثار جنگل زدایی به عنوان مثال به دلیل افزایش رواناب مسقیماً بر تدارک آب اثر می گذارد و فقدان پوشش گیاهی کیفیت آب را کاهش می دهد. چرای بیش